



РОМАНОВА

Ольга Вікторівна —

кандидат філологічних наук,
науковий співробітник відділу
зарубіжних і слов'янських
літератур Інституту літератури
ім. Т.Г. Шевченка НАН України

ХАН КАНГ: ШЛЯХ РОЗУМІННЯ КОЛЕКТИВНОЇ ІСТОРІЇ ЧЕРЕЗ ІНДИВІДУАЛЬНУ ЕСТЕТИКУ БОЛЮ

Нобелівська премія з літератури 2024 року

Нобелівську премію з літератури у 2024 р. присуджено південнокорейській письменниці Хан Канг за її «гостру поетичну прозу, яка протистоїть історичним травмам і викриває крихкість людського життя». У пресрелізі Нобелівського комітету підкреслено, що Хан Канг у своїй творчості «протистоїть історичним травмам та невидимим наборам правил і в кожному зі своїх творів викриває крихкість людського життя. Вона має унікальне усвідомлення зв'язків між тілом і душею, живим і мертвим і завдяки своєму поетичному та експериментальному стилю стала новатором у сучасній прозі».

Ключові слова: Нобелівська премія з літератури, Хан Канг, корейська література.

Спокуса «європейського» аналізу будь-якого твору Близького або Далекого Сходу — чи то проза, чи то поезія, чи то драматургія — неминуче приводить до порівняння й пошуків схожих елементів, притаманних усім «екзотичним» літературам. Відмінність поглядів на світ, філософії, улюблений акцент на кольоровій гамі, емоціях та метафоричності може спричинити появу подвійних естетичних стандартів сприйняття.

Відомі митці Південної Кореї, такі як Ко Ин, якого неодноразово розглядали як можливого кандидата на Нобелівську премію, Хван Сок Йон, Кім Йонг-ха, порушують у своїй творчості ті самі важливі питання війни, життя і смерті, страждання, історії, що й цьогорічна лауреатка Хан Канг. Однак, як впливає із заяви голови Нобелівського комітету з літератури Андерса Ульссона, саме її «гостра поетична проза, яка протистоїть історичним травмам і викриває крихкість людського життя», заслуговує на особливу увагу всієї літературної спільноти.

У квітні 2014 р. французьке видавництво «Філіпп Рей» представило антологію південнокорейських авторів «Ніч таксиста»¹ і отримало схвальну рецензію у «Фігаро» від нобелівсько-

¹ *Nocturne d'un chauffeur de taxi*. Philippe Rey, 2014.



Фото: Roberto Ricciuti / Getty Images

Хан Канг (한강) —

південнокорейська письменниця, лауреат Нобелівської премії з літератури (2024). Народилася 27 листопада 1970 р. у м. Кванджу (Південна Корея). Походить з родини з глибокими літературними традиціями: її батько Хан Син-вон — відомий корейський письменник, старший брат Хан Дон Рим також став письменником, а молодший брат Хан Канг Ін — письменником і карикатуристом. У віці 9 років переїхала з сім'єю до Сеула, де проживає й дотепер. Вивчала корейську філологію в університеті Йонсе, деякий час працювала як репортер щомісячника *Saemteo*, у 1998 р. за підтримки Корейської ради з мистецтв її було зараховано до міжнародної письменницької програми Університету Айови. З 2007 по 2018 р. працювала професором на кафедрі творчого письма в Сеульському інституті мистецтв.

Літературну кар'єру Хан Канг розпочала як поетеса — у 1993 р. в журналі «Література і суспільство» опубліковано кілька її віршів, зокрема «Зима в Сеулі». Наступного року її оповідання «Червоний якір» (1994) перемогло в літературному конкурсі газети «Сеул Шинмун». Першу збірку оповідань «Кохання в Йосу» опубліковано в 1995 р. У 2007 р. вийшла книга «Тихо настівані пісні», яку супроводжував музичний альбом з її піснями. Творчість Хан Канг відзначено багатьма престижними корейськими й міжнародними нагородами.

Серед опублікованих романів Хан Канг — «Чорний олень» (1998), «Плід моєї жінки» (2000), «Твої холодні руки» (2002), «Вегетаріанка» (2007), «Віє вітер» (2010), «Уроки грецької» (2011), «Вогняна саламандра» (2012), «Людські вчинки» (2014), «Біла книга» (2016), «Не прощаюся» (2021). Крім романів видала поетичну збірку «Я кладу вечір у шухляду» та книжки для дітей «Мене звали Соняшник» і «Сльозовиця». Книга «Вегетаріанка» була першим твором Хан Канг, перекладеним англійською, і в 2016 р. принесла їй міжнародну Букерівську премію. Цей роман і повість «Немовля Будда» стали основою для однойменних кінофільмів. У 2017 р. у видавництві «КМ-Букс» вийшов український переклад роману «Вегетаріанка» (перекл. з англ. А. Асман).

го лауреата Жана-Марі Гюстава Ле Клезіо², в якій він згадав вражаючу жіночу корейську прозу. Ле Клезіо звернув окрему увагу на особливу ретельність у розвитку сюжету та описі деталей у новелі Хан Канг «Нові епізоди», де головна героїня згадує травматичне кохання, пережите в минулому. Вочевидь, Ле Клезіо не міг пройти повз творчість Хан Канг, оскільки в 2008 р. Нобелівський комітет відзначив письменника, ґрунтуючись на певною мірою схожих із цьогорічними критеріях дослідження людського існування.

Хан Канг народилася 27 листопада 1970 р. у місті Кванджу у родині південнокорейського письменника Хан Син-вона. Її рідні брати також пов'язані з мистецтвом слова. Батько Хан Канг належить до покоління повоєнних авторів; його твори присвячено пошукам зв'язку людини з природою, її власного коріння, подоланню духовних труднощів, які трапляються на цьому шляху. Естетика творів Хан Син-вона вирізняється ліричністю і стриманістю, навіть лаконічністю, у зображенні буденного життя.

Ранні роки Хан Канг провела в рідному місті, згодом родина переїхала до Сеула. Письменниця навчалася у приватній середній школі Пангмун, потім вступила до одного з найкращих університетів країни — Йонсе на факультет корейської мови та літератури. Після закінчення університету Хан Канг працювала у журналі «Saemteo», який спеціалізується, зокрема, на творах, присвячених дослідженню звичайного людського щастя в усіх його земних проявах та шляхів його досягнення. У 2007—2018 рр. Хан Канг викладала творче письмо у Сеульському інституті мистецтв, керувала книгарнею. Завжди стриману в публічному висловлюванні політичної позиції, її, однак, під час президентства Пак Кин Хе (2013—2017) було внесено до «чорного списку». До цього списку потрапляли митці, які нібито вороже ставилися до уряду, що дозволяло відповідним службам стежити за ними.

Корейська література має довгу історію і свої особливості, які відобразилися і в поста-

² J.M.G. Le Clézio salue la littérature féminine sud-coréenne. *Le Figaro*. May 14, 2014. <http://surl.li/lsyyvr>

Хан Канг позує для фото під час своєї першої після отримання Букерівської премії пресконференції в Сеулі. 24 травня 2016 р.
 Фото: Jung Yeon-Je, AFP



ті, і у творчості Хан Канг. Її твори написано хангилем (кор. 한글), корейською фонематичною абеткою, яку літературна еліта зневажала, вважаючи її занадто простою. До японської окупації 1910 р. корейська література розвивалася ізольовано від світу, зберігаючи свою унікальну ідентичність. Коли цю відокремленість було примусово порушено, на півострові стрімко почав поширюватися вплив європейської літератури в усіх її формах.

Цікаво, що опублікована в 1678 р. книга Джона Буньяна «Поступ Паломника від цього світу до того, що прийде», яка є одним із найвідоміших творів християнської літератури і зображує паломництво людини в пошуках вічного життя, стала першим англійським романом, перекладеним корейською мовою у 1895 р. Нещодавно опублікована його версія містить 42 оригінальні ілюстрації, використані в першому виданні, на яких зображено побут Кореї XIX ст., тобто всі, кого зустрічає паломник на своєму шляху, зокрема й Ісус, вдягнені в традиційне корейське вбрання. Твір Буньяна цілком суголосний конфуціанству, в якому є поняття внутрішнього та зовнішнього шляхів, а їх етичне та естетичне впорядкування і пошук гармонії ведуть людину до високої моральності.

Не можна не загадати в цьому контексті і патріархальність корейського суспільства

та його особливе ставлення до соціальної та психологічної ролі жінки. Першою книгою в Кореї, написаною жінкою, вважають «Нехун» («Повчання для жінок») 1475 р. авторства королеви Інсу (посмертно королеви Сохе). Цей твір фактично відображає сімейні стосунки і місце жінки в суспільстві з точки зору конфуціанських ідеалів. І лише в 2016 р. вийшов друком роман Чо Намджу «Кім Джійон, 1982 року народження»³, який відкрито дав поштовх розвитку феміністичного руху в Південній Кореї. А твори Хан Канг, які один за одним з'являлися з початку 90-х років XX ст., були, так би мовити, тихим опором тисячолітнім непорушним традиціям суспільних відносин.

Мистецьким дебютом письменниці стала збірка з чотирьох поезій, опублікована в 1993 р. в журналі «Література і суспільство». У цих перших віршах письменниці вже пунктирно закладає основи свого майбутнього творчого маніфесту, який тією чи іншою мірою надалі проявлятиметься практично в усіх її творах: метафоричність, образ самотності в різних її проявах, пошуки власного «я», болочі «тіні минулого», які завжди залишаються поруч.

Емоції різного ступеня інтенсивності «просочують» усю творчість письменниці. Особли-

³ Чо Намджу. *Кім Джійон, 1982 року народження*. Пер. Дж. Йонджін, О. Шестакова. Київ: Видавництво Анети Антоненко, 2022.



Ювілейне видання «Поступ Паломника від цього світу до того, що прийде» Джона Буньяна, яке містить 42 ілюстрації Ким Джун Гина, жанрового художника, який працював наприкінці епохи Чосон



Обкладинка роману «Вегетаріанка». 2007 р.

во це стосується концепції «хан» (кор. 한) як окремої форми горя чи образу. До речі, на думку деяких дослідників, принцип «хан» є одним із основних елементів сучасної корейської ідентичності⁴. Якщо порівнювати «хан» у тво-

рах Хан Канг та її батька Хан Син-вона, відмінність помітна саме в інтенсивності вираження емоцій: Хан Син-вон інтегрує її в поведінку героїв, тоді як Хан Канг занурює своїх персонажів у глибоко психологічний, майже медитативний стан осмислення сенсу буття через страждання. Як-от у творі «Червоний якір», у якому біль є тією символічною прив'язкою, що утримує і не дає зрушити з місця.

Роман «Чорний олень» (검은 사슴), опублікований у 1998 р., продовжує дослідження впливу травматичного минулого на світ головної героїні твору Хе Вон, де чорний олень є метафорою нав'язливих видінь, які не полишають її і не дозволяють перетнути нарешті ту межу, за якою можлива побудова нового життя. Чорний олень — протиставлення білому оленю, який у корейській та і в багатьох інших східних традиціях не лише символізує чистоту та духовність, а й уособлює вказівку, що герой у своїх духовних пошуках, долаючи безліч випробувань, перебуває на правильному шляху. У цьому романі, як і в багатьох інших своїх творах, Хан Канг залишає відкритим фінал, даючи змогу читачеві не просто домислити можливе завершення, а й прожити його самостійно, з урахуванням власного чуттєвого та емоційного досвіду.

Після отримання однієї з найпрестижніших у Південній Кореї літературних премій — премії Лі Сана в 2005 р. за твір «Монгольська пляма» про Хан Канг заговорили як про представницю нового покоління корейської літератури. Це оповідання є одним із розділів роману «Вегетаріанка», який уже відомий українському читачеві. Букерівська премія 2016 р., а згодом і знятий за мотивами твору однойменний фільм привернули світову увагу до творчості письменниці.

«Монгольська пляма» розкриває ще один важливий аспект творчості Хан Канг, а саме,

природи речей і життя загалом. Це почуття можна описати як сум чи смуток від усвідомлення тлінності світу і водночас вдячність за красу, яка є частиною цього моменту. *Моно-но аваре* часто використовують у класичній японській літературі, поезії хайку та японських мистецьких формах.

⁴ Слід зазначити, що в культурах Далекого Сходу, існують схожі мотиви, які хоч і не ідентичні корейському «хан», але мають певну спільність в емоційному та філософському аспектах. Наприклад, в японській культурній традиції є естетичний принцип «моно-но аваре», який означає глибоку чутливість до минулої

проблему тілесності як категорії, пов'язаної з пошуками самоідентичності, внутрішніми та зовнішніми конфліктами, які не завжди можна виразити звичайними словами, а лише складними алегоріями візуального та матеріальними метафорами світу. Подібні мотиви проглядаються також у збірці під назвою «Плід моєї жінки», що складається з восьми новел, написаних у період з 1996 по 2000 р.

«Неоголошений» твір Хан Канг має увійти до «Бібліотеки майбутнього» — проекту, започаткованого шотландською художницею Кеті Патерсон. Його надрукують, використовуючи дерева, що спеціально висадили в лісі Нордмарка, тобто, образно кажучи, матеріальна основа для цього оповідання Хан Канг ще не «виросла».

Один з останніх творів письменниці, роман «Не прощаюся», видано у 2021 р. Він набув широкого розголосу спочатку в корейських, а згодом і у світових медіа, оскільки висвітлює одну з найбільш трагічних і табуйованих сторінок в історії Кореї — повстання на острові Чеджу наприкінці 1940-х років, коли жителі острова виступили проти поділу країни на північну та південну частини. Вочевидь, роман «Не прощаюся» став своєрідним продовженням пошуків історичної справедливості, які Хан Канг розпочала в романі, відомому європейському читачеві під назвою «Людські вчинки», де описано жорстоке придушення повстання в її рідному місті Кванджу в 1980 р. Як у «Людських вчинках», так і в «Не прощаюся» письменниця через долі живих і вже померлих героїв поступово розкриває деталі цих трагедій та аналізує колективну травму, яку вони спричинили. Зв'язок минулого, теперішнього та майбутнього (у романі «Людські вчинки» лірична героїня Хан Канг працює в архівах), акцент на діалекті острова Чеджу як носії пам'яті та ідентичності (в романі «Не прощаюся»), жорстокість та ізоляваність у власному горі головних героїв цих творів мають допомогти читачеві усвідомити цей трагічний досвід, що й досі впливає на прийдешні покоління. З болісними спогадами неможливо попрощатися, наголошує письменниця, їх важливо прийняти, але



Шовковий боджагі з колекції Метрополітен-музею, приблизно 1950-ті — 1980-ті роки

про них потрібно пам'ятати не лише для того, щоб уникнути повторення подібних трагедій у майбутньому, а й для того, щоб віддати данину пам'яті померлих у вирі цих подій.

Є таке традиційне корейське мистецтво боджагі — створення тканини для обгортання. Ця техніка покликана не лише приносити естетичну насолоду виглядом готового виробу; кожен клаптик тканини має своє значення, і разом вони утворюють цілісну картину. Створення боджагі вимагає уваги до деталей та своєрідної делікатності в поводженні з різними видами тканин, з якими доводиться працювати майстрині. Зазвичай такі клаптики — це залишки тканини, які господині не викидали і дбайливо зберігали. Кожна літературна історія Хан Канг створена з подібних клаптиків особистих та колективних емоцій і почуттів, які в свою чергу «загорнуті» в тканину історичних подій — важливих, травматичних, болючих не лише для неї, а й для читачів у всьому світі. Як і боджагі, її твори «огортають» і мають приносити щастя й розраду в повсякденному житті через гострі емоції, вже пережиті на сторінках її книг.

Olha V. Romanova

Taras Shevchenko Institute of Literature of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1933-1013>

HAN KANG: A WAY TO UNDERSTAND COLLECTIVE HISTORY
THROUGH THE INDIVIDUAL AESTHETICS OF PAIN

Nobel Prize in Literature 2024

The Nobel Prize for Literature in 2024 was awarded to South Korean writer Han Kang “for her intense poetic prose that confronts historical traumas and exposes the fragility of human life”. The press release of the Nobel Committee emphasized that Han Kang “confronts historical traumas and invisible sets of rules and, in each of her works, exposes the fragility of human life. She has a unique awareness of the connections between body and soul, the living and the dead, and in her poetic and experimental style has become an innovator in contemporary prose”.

Keywords: Nobel Prize in Literature, Han Kang, Korean literature.

Cite this article: Romanova O.V. Han Kang: A way to understand collective history through the individual aesthetics of pain. *Visn. Nac. Akad. Nauk Ukr.* 2024. (12): 27–32. <https://doi.org/10.15407/visn2024.12.027>